

G/HVO anno 2008 – situatie vóór de structurele bekostiging

Vanaf het schooljaar 2009-2010 gaat er voor het Godsdienst- en Humanistisch Vormingsonderwijs op openbare basisscholen in Nederland veel veranderen. Vanaf die tijd worden docenten Godsdienst- en Humanistisch Vormingsonderwijs (G/HVO) volwaardig bekostigd vanuit het Rijk. De aanneming van het amendement Van Dijk c.s. (31700 VIII, nr. 79) in de Tweede Kamer heeft dit bewerkstelligd. Hieraan ging een jarenlange lobby vooraf van twintig samenwerkende organisaties.

De structurele bekostiging brengt met zich mee dat vanaf het schooljaar 2009-2010 het G/HVO landelijk georganiseerd zal zijn onder een bestuur waarin alle zendende instanties vertegenwoordigd zijn. Al in 2008 zijn de zendende instanties begonnen met een professionaliseringsslag op het gebied van scholing en organisatie, met gelden die beschikbaar kwamen vanuit een eerder het amendement vanuit de Tweede Kamer (amendement Van Dijk c.s. 31200 VIII, nr. 62).

Vóór het schooljaar 2009-2010 werkten docenten G/HVO tegen een vaak geringe vergoeding vanuit de plaatselijke gemeente. Er bestond geen landelijke regeling voor het G/HVO, waardoor dit onderwijs versnipperd was georganiseerd. Er waren –en zijn- verschillende zendende instanties actief, namelijk de LVHVO, plaatselijke PKN kerken, het IKOS, SPIOR en de RKK. Al deze zendende instanties waren regionaal of plaatselijk georganiseerd.

Onderstaande matrix inventariseert het G/HVO in de situatie van vóór de structurele bekostiging. Verschillende aspecten dit onderwijs komen aan de orde, onder andere de historie van de zendende instantie, het doel van het onderwijs, de manier waarop de organisatie georganiseerd was en kenmerken van de docenten.

Deze matrix is tot stand gekomen naar aanleiding van interviews met vertegenwoordigers van de zendende instanties.

Zendende instantie	Stichting HVO & Landelijke Vereniging HVO (LVHVO) - Humanistisch Vormingsonderwijs (HVO)	PKN - Godsdienstig vormingsonderwijs (GVO)	IKOS –Godsdienstig vormingsonderwijs (GVO)	RKK - Katholiek Godsdienstonderwijs (Katholiek GVO)	SPIOR - Islamitisch vormingsonderwijs (IVO)
Historie	Humanistisch vormingsonderwijs bestaat vanaf 1962, als alternatief voor GVO.	Kinderen uit de hervormde kerk gaan van oudsher vaak naar een openbare school. De dominee verzorgde de godsdienstlessen op de openbare school.	De Landelijke Stichting IKOS (Interkerkelijk overleg in Schoolzaken) behartigt sinds 1945 op landelijk niveau de belangen van het GVO op de openbare basisschool.	Er is binnen de katholieke kerk weinig aandacht voor en bekendheid over het katholiek GVO. Er is binnen de kerk geen sprake van een landelijk	De Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond verzorgt sinds 1989 lessen islamitisch vormingsonderwijs in Rotterdam. De gemeente Rotterdam stelt

			<p>Stichting IKOS wordt financieel gedragen door de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB • Remonstrantse Broederschap • Doopsgezinde Broederschap • PKN • Nicolette Bruiningfonds • Margreet van Wermeskerkenfonds 	<p>gedeelde visie op katholiek GVO.</p>	<p>al sinds 1955 subsidie ter beschikking voor levensbeschouwelijke vorming in het openbaar onderwijs.</p>
Organisatie	<p>Stichting HVO is de formele zendende instantie</p> <p>LVHVO regelt de praktische uitvoering.</p> <p>De LVHVO heeft 25 regio's</p>	<p>Zendende instanties zijn met name plaatselijke kerken en IKOS-afdelingen.</p> <p>Incidenteel zijn plaatselijke Raden van Kerken zendende instantie.</p> <p>Verder is de HGJB actief als uitvoeringsorgaan voor GVO.</p>	<p>De Stichting IKOS heeft 34 afdelingen in Nederland.</p> <p>Docenten kunnen lid worden van de Vereniging IKOS.</p>	<p>Het katholiek GVO is kleinschalig; docenten doen veelal geïsoleerd hun werk. Het katholiek GVO wordt plaatselijk georganiseerd.</p>	<p>SPIOR is de koepelorganisatie van islamitische organisaties in Rotterdam e.o. Eén van hun activiteiten is het verzorgen van IVO.</p> <p>IVO wordt in Nederland alleen verzorgd door het SPIOR. Het SPIOR verzorgt ook een aantal lessen in Lelystad en Emmeloord.</p>
Doel van / visie op G/HVO	<ul style="list-style-type: none"> • Een kompas zijn voor het leven • Kritische + creatieve meningsvorming. • Aandacht voor normen en waarden en eigen gedrag 	<p>Het GVO is van belang om vanuit en door middel van een christelijke levensvisie en praktijk kinderen te stimuleren in hun ontwikkeling op levensbeschouwelijk</p>	<p>Een introductie in de bijbelse en christelijke geloofstradities om de leerlingen te stimuleren een eigen levensbeschouwelijke attitude te ontwikkelen en tevens begrip en respect op</p>	<p>De RKK propageert het GVO niet actief, omdat er ook katholieke scholen zijn waar goed levensbeschouwelijk onderwijs gegeven wordt. Toch zien de</p>	<p>Het IVO komt tegemoet aan een behoefte van ouders. Leerlingen worden in hun identiteitsbeleving gesterkt als er op school aandacht is voor hun achtergrond. Doel is het ontwikkelen van</p>

		<p>gebied. De kerk voelt zich ook verantwoordelijk voor de ouders/ leerlingen die kiezen voor de openbare school. Er vindt cultuuroverdracht, bewustwording en vorming plaats. GVO is niet bedoeld als zending/ evangelisatie.</p>	<p>te bouwen voor de godsdienst of overtuiging van anderen. Vanuit de historie kan de doelstelling van het IKOS iets verschillen van die van de PKN. (De kerken die het IKOS ondersteunen zijn meer vrijzinnig). De doelen van de PKN en IKOS zijn inmiddels steeds meer hetzelfde.</p>	<p>bisschoppen het als taak om in een vraag van ouders op openbare scholen voor katholiek godsdienstonderwijs hierin te voorzien.</p>	<p>zelfstandige denkende mensen die open staan en respect hebben voor andersdenkenden zonder de eigen identiteit te verliezen.</p>
<p>Registratie docenten</p>	<p>De regio's van het LVHVO hebben een bijgewerkt docentenbestand</p>	<p>Er is geen kloppend landelijk bestand van docenten GVO. De bestanden van PKN en IKOS overlappen elkaar soms. Er is een aparte lijst met 60 docenten die een diploma hebben via de NHL, Windesheim of CHE.</p>	<p>Elke afdeling registreert haar eigen docenten. Plaatselijke verenigingen kunnen lid zijn, maar ook individuele docenten.</p>	<p>Katholiek GVO is bekend in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Limburg: katholiek GVO is op enkele scholen de voorbereiding voor de eerste commune. • Brabant: medewerkers van een identiteitsbureau geven katholiek GVO op enkele scholen. • Twee docenten in Rotterdam en Haarlem geven GVO vanuit het IKOS, maar zijn zelf katholiek. • Op enkele scholen in Utrecht, Gelderland, 	<p>Het SPIOR heeft haar eigen docentenbestand.</p>

				Zeeland wordt katholiek GVO gegeven	
Aantal docenten	250 à 275 docenten (10 jaar geleden 400)	Er zijn naar schatting ongeveer 350 docenten GVO.	Er zijn naar schatting ongeveer 250 IKOS-docenten. De personeelsbestanden worden plaatselijk bijgehouden.	Er zijn nu ongeveer 20 docenten bekend bij de landelijke RKK.	Het SPIOR had in het schooljaar 2007-2008 24 docenten in dienst die IVO verzorgen in Rotterdam.
Kenmerken docenten	Gemotiveerde leerkrachten, halen motivatie uit het werken met kinderen. Ze houden minder van organisatorische procedures	Docenten GVO zijn inhoudelijk zeer bevoegen mensen, die over het algemeen niet zoveel hebben met organisatorische procedures.	Docenten GVO zijn inhoudelijk zeer bevoegen mensen, die over het algemeen niet zoveel hebben met organisatorische procedures.	De docenten zijn vaak vrouwen die in het katholiek onderwijs gewerkt hebben.	Veel docenten zijn studenten die lessen IVO verzorgen als bijbaan. Deze groep docenten stopt relatief snel weer met het lesgeven.
Aanstellings eisen	1. Docent moet beroepscode onderschrijven 2. Intakegesprek 3. Basisopleiding HVO hebben afgerond (certificaat) 4. NIET verplicht lid humanistisch verbond	Op plaatselijk niveau wordt bekeken of een docent geschikt is.	Geen uniforme aanstellingseisen. Er wordt vooral gelet op bekwaamheid, aangezien er soms geen bevoegde docenten zijn. De sollicitatie procedure wordt plaatselijk ingevuld. Plaatselijk zijn de vragen naar binding met de kerk verschillend.	Nog niet vastgesteld, dit gebeurt in het project G/HVO Scholing en Organisatie 2008.	1. Minimaal een opleiding op MBO+ niveau. 2. aantoonbare kennis hebben van de Islam. 3. Persoonlijkheid docent moet passen bij de doelstellingen van de lessen (geen docenten uit de 'zwaardere tak' van de Islam). 4. goed Nederlands kunnen spreken.
(Arbeids) contract	Overeenkomst tot opdracht tussen LVHVO en docent. Docenten zijn freelancer.	Als er sprake is van werkgeverschap dan zijn de plaatselijke colleges van	Over het algemeen hebben docenten een contract, plaatselijk geregeld.	Dit is lokaal geregeld.	Sinds het schooljaar 2004/2005 krijgt elke docent een arbeidsovereenkomst

		kerkrentmeesters of IKOS-afdelingen werkgever. Lokaal zijn er arbeidscontracten tussen kerkenraden en docenten. Soms is er ook sprake van vrijwilligerscontracten.			voor één jaar. Daarna volgt een vaste aanstelling, als beide partijen dit willen. Er is een proeftijd van twee maanden.
Organisatorische procedures	<ul style="list-style-type: none"> • Urenopgave per halfjaar • Lesverantwoordingsformulier • Beroepscode leraar humanistisch vormingsonderwijs • VAR verklaring voor de Belastingdienst 	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Het SPIOR beschikt over: <ul style="list-style-type: none"> • een arbeidscontract • een profiel van een vakleerkracht islamitisch godsdienstonderwijs.
Klachtenprocedures	Klacht wordt onderzocht door medewerker stichting HVO. Zo nodig verplichte bijscholing of begeleiding of voorwaardelijke bevoegdheid	Als er lokaal een dienstverband met arbeidsvoorwaardenregeling is, is er voorzien in een geschillenprocedure. Daarvan is nog nooit gebruik gemaakt.	Niet landelijk aanwezig, soms wel plaatselijk.	Niet aanwezig	SPIOR houdt nauw contact met haar docenten. Bij klachten over een docent praat SPIOR (de werkgever) met de school. Soms is het nodig een andere docent op een school te plaatsen.
Contact met docenten	Ledenvergaderingen regio's Per jaar twee landelijke ledenvergaderingen Halfjaarblad van het HVO Intern gedeelte op website HVO Nascholingsprogramma HVO Drie keer per jaar manifestatie van de humanistische alliantie	<ul style="list-style-type: none"> • Lokaal houden de kerkenraden contact met hun eigen docenten. • In het noorden biedt het Centrum voor Levensbeschouwing intervisie aan voor leerkrachten GVO. 	Docenten krijgen het IKOS blad. Verder hebben zij contact met hun plaatselijke afdeling. Die regelen praktische zaken en zo nodig begeleiding. In (o.a.) het noorden worden lesbezoeken	De contactpersoon bij de katholieke kerk heeft af en toe mailcontact.	De docenten van SPIOR komen een aantal keer per jaar bij elkaar. Er wordt dan onder andere aan intervisie gedaan. Verder hebben de docenten personeelsuitjes (de laatste was naar het Joods Historisch Museum).

		<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijkse studiedag van de PKN, i.s.m. onder andere het IKOS 	gedaan vanuit het Centrum voor Levensbeschouwing.		
Lessen	70% van de lessen worden gegeven aan groep 7 en 8 (schatting 22.500 leerlingen)	Lessen GVO worden zover bekend met name gegeven aan groep 7 en 8. Soms geven scholen aan dat het vak GVO ook het vakgebied geestelijke stromingen dekt.	Lessen GVO worden zover bekend met name gegeven aan groep 7 en 8. Soms geven scholen aan dat het vak GVO ook het vakgebied geestelijke stromingen dekt.		
Les-methoden	Geen methode. Aansluiting op wat kinderen bezighoudt Werken met thema's Structuur HOKE (herkennen, onderzoeken, kiezen, evalueren)	Docenten gebruiken vaak de methode 'Het Verhaal Centraal' uit 1997. In 2008 wordt deze vernieuwd. Docenten gebruiken ook veel eigen materiaal en halen materiaal uit het IKOS blad.	De methode 'Het Verhaal Centraal' wordt gebruikt. Het centrum voor Levensbeschouwing ontwikkelt ook materiaal. Verder krijgen docenten die lid zijn van de vereniging het IKOS blad, waar materiaal in te vinden is.	Er is geen methode voor katholiek GVO. Docenten gebruiken soms materialen van het IKOS.	De docenten ontwerpen eigen materiaal Inmiddels is een nieuwe methode voor islamitisch godsdienstonderwijs beschikbaar, ontwikkeld door o.a. de ISBO en de SLO.
Scholing	<ul style="list-style-type: none"> • Eigen opleidingen van het HVO. Jaarlijks studeren ongeveer 15 docenten af • Aantekening bij PABO's (nu Rotterdam, Doetinchem) 	De opleidingen van docenten GVO zijn heel divers, de PKN heeft dit niet goed in beeld. Mogelijke opleidingen: <ul style="list-style-type: none"> • catechetenopleiding op MBO niveau. • Diploma via de NHL: verklaringen van bevoegdheid na het volgen van een cursus 'docent godsdienstige vorming op de openbare basisschool' (deel van 	Bij de aanstelling is IKOS genoodzaakt vooral te letten op bekwaamheid, aangezien er soms geen bevoegde docenten te krijgen zijn. <p>Op de NHL is de cursus 'docent godsdienstige vorming op de openbare basisschool'</p> <p>De pedagogische Academie in Dordrecht en Assen geven/ gaven een IKOS</p>	Nog niet vastgesteld. Dit gebeurt in het project Scholing en Organisatie G/HVO Scholing en Organisatie 2008. De scholingseisen van leerkrachten op katholieke scholen wordt één van de uitgangspunten. Katholieke theologieopleidingen vanaf HBO niveau zijn	SPIOR verlangt van haar docenten dat ze minimaal een MBO+ opleiding hebben afgerond, of een opleiding van vergelijkbaar niveau in het buitenland. In een sollicitatieprocedure onderzoekt SPIOR of de docent een geschikte opleiding heeft.

		<p>de propedeutische fase van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in godsdienst.</p> <ul style="list-style-type: none"> • opleiding tot kerkelijk werker 	<p>testimonium uit. Elk jaar een paar studenten die afstuderen (schooljaar 2007-2008 vijf docenten).</p>	<p>een basis voor de scholingseisen.</p>	
Bij-nascholing	Nascholingsaanbod vanuit stichting HVO	Centraal is hiervoor alleen de jaarlijkse studiedag geregeld. Deze wordt georganiseerd i.s.m. het IKOS	Bijscholing van docenten kan niet afgedwongen worden omdat er geen sanctiemogelijkheden zijn. Centraal is alleen de studiedag van de PKN geregeld waar het IKOS aan meewerkt.	Voor 2008 was hier centraal niets voor geregeld. In het project G/HVO Scholing en Organisatie 2008 wordt hierin samengewerkt met de PKN.	Enkele jaren terug hebben de docenten met subsidie van de gemeente Rotterdam een eenmalige bijscholing kunnen volgen op de Thomas Moore academie over vakdidactiek.
PR-materiaal	Het HVO en het LVHVO hanteren een A4 waar de toegevoegde waarde van lessen HVO beschreven is.	Plaatselijk verschillend.	Plaatselijk verschillend.	n.v.t.	In de gemeente Rotterdam geeft de gemeente voorlichting aan scholen en ouders en ouders worden jaarlijks bevraagd op hun behoefte aan een vorm van G/HVO.

Anja van Andel, Besturenraad, voorjaar 2009